

JOHANNES GREINER

Značaj Prvog razreda za pronalaženje i ostvarenje Dobra

„Potom reče Bog: da načinimo čovjeka
po svojem obličju, kao što smo mi [...]
I stvari Bog čovjeka po obličju svojemu,
po obličju Božijem stvari ga; muško i žensko stvari ih [...]
Tada pogleda Bog sve što je stvorio, i gle,
dobro bješe veoma. I bi veče i bi jutro, dan šesti.“

Prva knjiga Mojsijeva – Postanje (1, 26,27,31)

Čovek je dobar. I Dobro može u njemu da postane sve jače i svetlijе i delotvornije.

Zašto ja mislim da je čovek dobar? Ja se pitam, kada nekog čovjeka mogu najdublje da sretнем. Kada je on najjače prisutan sa svojim najistinitijim bićem? Dolazim do rezultata: U zahvalnim i upitnim očima deteta, u nosećem i podržavajućem pogledu kolege, u dragim očima prijatelja je drugi čovek najjače prisutan. U ljubavi. U dobrom delu.

Što neprijateljskije, što hladnije se neko ispoljava ili je to možda nekakva volja za moć, to je teže osetiti njegovu individualnost. On je nju već proterao u mračnu unutrašnju tamnicu, inače se ne bi mogao rđavo ponašati. Njegovo *unutrašnje dete* – ili preciznije rečeno: njegov individualni pristup ka njegovoj *nerođenosti*, ka impulsima, koji su ga vodili u život i uvek iznova ga mogu osvetliti i ispravljati –, je blokirano. Sa svakim Zlom prema napolje ide neko Zlo prema unutra, koje je usmereno prema unutarnjem čovekovom biću. Zlo se pokazuje kroz odsustvo čovjeka u njegovim delima, osećanjima i mislima. Ukoliko više je čovek prisutan, utoliko više može Dobro da deluje. *Čovek je ostvarenje Dobra*. I što više Dobro može da deluje kroz njega, to je on više kao čovek i kao individua prisutan.

To ja tako doživljavam, i u to sam ubeđen. Pa ipak, iščezne mi ovo ubeđenje uvek nanovo pred problemima u svetu. Svet gori – kako čovek može tu da bude dobar?

Razredni Sati Prvog razreda Slobodne visoke škole za duhovnu nauku, koje je dao Rudolf Steiner, za mene su jedan meditativni put, koji mi pomaže da održim uspravno ovu veru u to Dobro u čovjeku. Uvek iznova sam ja kroz prikazivanja Rudolfa Steinera i mantre Prvog razreda vođen ka „čovjeku čudu“ i učim da spoznam i da osećam, kako se nebeske snage u čovjeku podižu i spuštaju i u kojoj meri je čovek popriše velikih borbi, ali i velikih zajedničkih dela bogova.

Pre nešto više od sedam godina ja sam napisao: „Naročito ako mi je bila potrebna pomoći i htio sam da nađem vezu sa Rudolfom Steinerom, uzimao bih pred sebe razredne Sate. Ništa drugo me ne povezuje tako brzo sa njegovim duhom kao ove reči.“² To je još uvek tako. Ako osetim da sam u nevolji i tražim unutrašnju iskrenost svog bića i vezu sa izvorom antropozofije, pomažu mi razredni Sati.

Silne dimenzije čovekovog postojanja prikazane su kroz Prvi razred. Ako ja time nosim u život naviše otvoren pogled, tako pred sobom vidim ne samo nekog određenog čoveka, sa kojim imam bolji ili lošiji odnos, već nebeske merdevine što počinju sa ovim čovekom u zemaljskom, a postoje samo kroz ovo određeno čovekovo Ja i koje sadrže beskrajni potencijal za stvaralačko. Ja mogu čoveka da vidim kao najzemaljsku hijerarhiju iz niza božanskih bića, od kojih je čovek najmlađe. Čovek kao postajući Bog biva mi izvesnost kroz razredne Sate.

Sa ovom „fotografijom“, koju mogu da slutim iza svakog čoveka, takođe su podnošljiviji svakodnevni problemi u socijalnom ophođenju. Šta je pak jedna uvredljiva reč prema božanskoj dimenziji koja se nalazi unutar ovog čoveka?

U nekom vremenu, u kome ljudi u ljude sumnjaju, učim ja kroz antropozofiju i posebno kroz razredne Sate da veliko mislim o čoveku. Moje poverenje i moje pouzdanje rastu. Čovek je po svojoj biti dobar i postajaće sve bolji. Samo ljske koče svetlost. On je u zajednici sa višim hijerarhijama svetlost.

Moje iskustvo u razrednim Satima jeste, da je čovek stvarno *hram bogova*. Oni ulaze i izlaze i grade, preobražavaju i ponovo ispunjavaju.

To oni rade najpre nezavisno od mog znanja i mog primećivanja njihove delatnosti. Ja pak mogu u vezi sa tim da se probudim i da pokušam njihovom delovanju da dâm sve više prostora. Ja mogu sebe kao hram da očistim i da se Dobru, koje ističe od bogova, stavim na raspolaganje. Time što učim da delovanje bogova sve bolje pratim svojom svešću, ja pojačavam ovo delovanje. Moje Ja postaje sve svetlijе i sve povezanije nagore i nadole. Ono postaje stub između neba i zemlje, između darovanog delovanja duhova i ostvarenja Dobra koje ja obavljam na Zemlji.

Kroz razredne Sate moj pogled biva pojačan na Dobro u čoveku. Ja shvatam: Ja sam utoliko više tu, kada služim dobrom duhovima. Ako Dobro tražim i pokušam da ga ostvarim, tako može da se probudi moje unutrašnje biće. Ako se predam Lošem, tako se udaljavam od sebe, i Loše počinje da nastanjuje hram moga bića. Jer praznine nema u ovoj sferi bića. Gde Dobro ne može da živi, mesto ne ostaje prazno. Tada dolazi Nedobro. Da spoznam ove događaje, pomažu mi razredni Sati. Sa njima u mojoj duši bivaju usidrene unutrašnje linije orientacije.

To doduše ne znači da ja jednostavno postajem dobar. Sa veličinom preduzetih zadataka rastu takođe ispiti. Ako mi nešto preduzmem, čini se kao da nas duhovni svet kroz povećavanje problema često pita da li mi to zaista ozbiljno mislimo. Tada najpre biva teže. Dođe ispit, mi podbacimo i pokušamo iznova ...

I tek u ponovljenim neuspesima se izbori snaga, da se skromno i uključujući Hrista stremi ka cilju.

Ali nama postaje razumljivije, gde bismo hteli sa sobom. Mi vidimo cilj jasnije.

Pri tom takođe biva svesnije, šta nas sve još odvraća od svetlosti, ka kojoj težimo. Mi vidimo: Čovek je doduše dobar, ipak tu se na putu nalazi još mnogo tame. Šta se tu između nalazi, treba spoznati i preobraziti.

Pored delovanja bića ekstrema, Lucifera i Arimana, to su naročito tri „životinje“ u mišljenju, osećanju i htenju, koje stoje na putu pronalaženja i ostvarenja Dobra i u čijoj spoznaji mi pomažu razredni Sati.

Put ka Dobru danas zbilja obuhvata da Zlo prvo mora biti spoznato. Tek tada se otvara put ka svetlosti. Težeći ka njoj, povlači se zatim i ponor.

Upečatljivo je to pokazao Rudolf Steiner sa crvenim prozorom na zapadu Goetheanuma:

Levo se vidi čovek na ponoru, iz koga se podižu tri strahovita bića. U srednjoj slici je prikazan čovek u harmoniji sa božanskim svetom. Udubljivanje u ovo duhovno vezivanje pomaže da se dođe do stanja prikazanog u desnoj slici: Tri bića nestaju nadole, a čovek biva nošen od pomažućih duhova Sunca.

Šta je u motivima ovog crvenog prozora bilo javno pokazano svim ljudima, obrazuje takođe početak puta razrednih Sati.

Susret sa ova tri bića, koja se podižu iz ponora, ako dođemo na prag duhovnog sveta, bio je već višestruko prikazivan u različitim kulturama. U časopisu *Evropljanin*, koji imamo zahvaljujući Thomasu Meyeru, mogao sam u nizu članaka izneti ranije pojavne oblike ova tri bića kod Jeremije u Starom zavetu, u Egipatskoj knjizi mrtvih, kod Grka Antike, u epu Olafa Astesona, kod Dante Aligijerija i drugih.³

Tada me je sve više pritiskalo da spoznam, gde ta bića rade u meni i u mojoj okolini. Tek kada to shvatim i sa tim mogu da postupam, ponovo će biti slobodan put ka Dobru.

Ova tri bića su u prvim razrednim Satima karakterisana kao neprijatelji duha u našem mišljenju, ösećanju i htenju. Tek kada ih spoznamo i izravnamo (izjednačimo)

njihovo delovanje kroz određene snage koje treba izboriti, možemo bez štete da urastemo u duhovni svet.

U mišljenju je to sumnja⁴ u stvarnost duha, koju moramo prevazići kroz energično „stvaranje saznanja“. U òsećanju živi mržnja prema duhu, koja se često prikriva kao podsmevanje. „Vatra saznanja“, koja u našem òsećanju biva čuvana i hranjena kao sveti plamen u unutrašnjem hramu, treba da spali ovu mržnju. U htenju živi strah od odgovornosti prema duhovnom. Mi nećemo da realizujemo da su naše misli stvarnosti i da možemo biti duhovno stvaralački. „Hrabrost saznanja“ pomaže da se izravna ovaj strah.

*Sumnja u mišljenju se savladava
kroz radosno stvaranje saznanja.
Mržnja i podsmevanje u òsećanju se savladavaju
kroz vatru saznanja koja izvire iz srca.
Strah u volji se povlači pred hrabrošću saznanja.*

Ova tri neprijatelja u mom mišljenju, òsećanju i htenju su mi dati zbog toga, da ne bih automatski kliznuo u duh, već da svesno i slobodno izborim svoju povezanost sa duhom. Dati su mi da ja samo svesno i kroz sopstveno naprezanje mogu da pronađem Dobro i da ga ostvarim.

E pa ja tražim u sebi i u svom okruženju dejstva ova tri neprijatelja saznanja. Gde deluju sumnja, mržnja/podsmevanje i strah?

Ako oni deluju u odnosu na saznanje duhovnog, tako izdejstvuju materijalističke i nihilističke poglede. Kao istorijsku prasliku ovog delovanja možemo navesti akademiju iz Gondišapura, koju je Rudolf Steiner uvek iznova pominjao, gde su doduše dalje negovana Aristotelova saznanja, ali su bila lišena svoje spiritualnosti. Impuls potekao odatle Rudolf Steiner naziva „arabizam“ (to ne treba brkati sa tim što se danas uopšteno shvata pod pojmom „arabizam“). Ljudi, koji su tu merodavno sarađivali, bili su u kasnijim utelovljenjima inicijatori zapadnih materijalističkih naučnih pokušaja.⁵ Paul Emberson je pokazao, da takođe čitava digitalna tehnika počiva na ovom impulsu.⁶

Ja vidim u sebi delovanje te tri životinje utoliko da uvek nanovo imam potrebu, da mi se svo saznanje sâmo od sebe prezentira – tako reći da sa televizijskog ekrana svetli ka meni – i ja jednostavno mogu to da konzumiram. Teško podnošljive protivrečnosti hteo bih u takvim stanjima samo da obrišem i da se predam jednostavnom rešenju. Najjednostavnije rešenje bi bilo materijalizam, koji nam sa svih strana svetluca i zvuči u susret.

Ali delovanje ove tri životinje ne pokazuje se samo u plitkom materijalizmu. Može biti da neki čovek iz određenih karmičkih razloga sretne antropozofiju, ali je ipak još uvek jako podložan delovanju ova tri neprijatelja saznanja. Oni mogu tada da deluju tako, da ovaj čovek od antropozofije napravi intelektualnu stvar. Ona postaje intelektualna igra. Jedan sistem pojmove. Tako on sebe smatra živim duhom tela. Kod takve vrste saznanja je omiljeno da se sve stavljaju u nekakav kontekst. Ako se sve na takav intelektualan način „pospremi“, duh nije više uzinemiravan.

Time što se takav čovek ne probije do priznavanja duhovnih bića, već prikazivanja Rudolfa Steinera u vezi s tim interpretira kao slike ili mitove za principe, koje pak misli kruto i šematski, on od antropozofije stvara intelektualni sistem. To može da zaslepi, da oduševi i da ima uspeha – ali to je ipak borba protiv duha, iako se primenjuju reči antropozofske duhovne nauke. To bi se moglo nazvati „sublimirani arabizam“ ili „profinjeni Gondišapur“. Interesantno je da takvi ljudi uglavnom nemaju nikakve strahove od dodira sa digitalnom tehnikom. To se može dobro razumeti na pozadini istraživanja Paula Embersona.

Naročito jako besne te tri životinje ka onim područjima antropozofije, koja teku direktno iz izvora duha i zapravo se baš nikako drugačije ne mogu doživeti nego spiritualno: Euritmija⁷ i Oblikovanje govora.

Lično ne volim hladni intelektualizam. Ipak prepoznajem, da moj duhovni život ide u sličnom pravcu, ako iskaze Rudolfa Steinera čvrsto zadržim na nivou znanja i ne pokušam uvek iznova da kroz reči i rečenice prodrem do duha, koji je u njemu vodio do obrazovanja ovih reči i rečenica. Što nominalističkije i privezanije za reči mislim, to bliže dolazim do „profinjenog Gondišapura“. Ponovo se udaljujem, ako u svemu tražim ono što je suštinsko.

Jer u odnosu na spiritualno istina počinje tada, kada ja od principa prodrem do bića (suštine). Takođe se pak ne radi ni o tome, da se stalno spominju imena viših bića. Ne radi se o imenima, već o kvalitativnom saznanju ovih bića – konačno o nekom susretu sa ovim bićima.

Antropozofija hoće da nas vodi do susreta sa bićima. Dela Rudolfa Steinera su tako reči vozni red, koji može da nas vodi do duhovnih susreta. Mi ne treba da obožavamo taj vozni red, već da ga uzmemо kao podsticaj da se pokrenemo i da hrabro zakoračimo u susret duhovnim bićima. Ipak mi ne treba manje da poštujemo vozni red, a naročito ne taj koji nam je on dao.

Te tri životinje mogu da se pokažu ne samo ako se radi o principijelnom stavu prema duhovnom svetu. One se pokazuju takođe u odnosu na spiritualne ljude. Posebno u odnosu na Rudolfa Steinera, jer je on dabogme za mnoge ljude kapija ka duhu. Tada neki misle, da se moraju podsmevati o Rudolfu Steineru, da ne bi bili zaslepljeni svetlošćу njegove duhovne veličine. Ovo podsmevanje, koje je prikrivena mržnja prema duhu, može se nažalost često zateći – štaviše u takozvanom antropozofskom miljeu.

[vidi očigledan primer za to na: egoistenblog.blogspot.com; *prim. prev.*]

Posebno jasno se ova delotvornost neprijatelja saznanja može trenutno posmatrati na Helmutu Zanderu. S obzirom na njegove agitacije (koje su ispod svakog nivoa!) protiv Rudolfa Steinera i antropozofije smatram sebe pozvanim, da u njemu vidim ne samo životinje koje sumnjaju, mrze, podsmevaju se i koje se plaše, već bih ja u stvari morao kroz svoj pogled da pokušam, da u njemu takođe pojačam Dobro. Bilo bi najrđavije, ako bi te tri životinje u mojoj unutrašnjosti odredile pogled na njegovu unutrašnjost, pa ja na njegovo podsmevanje reagujem sa mojim podsmevanjem. Osim toga on nam pokazuje naravno, šta u svima nama takođe živi. On nam tako reči pokazuje grešku, da mi ne moramo da je načinimo – ako iz toga hoćemo da učimo i sebe da promenimo.

Ukoliko više je neki čovek ispunjen duhom, utoliko više mogu u nama kroz tri neprijatelja saznanja prema njemu da budu probuđeni sumnja, podsmevanje, mržnja i strah. To važi u odnosu na svakog duhom-ispunjenog čoveka a naročito što se tiče Rudolfa Steinera.

Iz toga takođe postaje jasno, zašto se na vodećim pozicijama nalazi tako malo spiritualnih ljudi. Jer kroz duhom-ispunjene ljude biva u naspramnom probuđeno delovanje tri životinje – oni iskuse sumnju, podsmevanje i strah. Ko u sebi još ne utelovljava mnogo duhovnog, takođe ne pobuđuje toliko mnogo aktivnosti kod tri životinje u drugim ljudima. On je dopadljiviji i prijatniji. Jer nažalost vrlo mali broj ljudi primećuje, koliko mnogo njihova sumnja, njihovo podsmevanje i njihov strah imaju veze sa njihovom vlastitom slabošću. Oni projektuju to, što doživljavaju u svom sopstvenom ponoru, na drugog čoveka i od njega prave đavola, pošto ne izlaze na kraj sa vlastitim đavolskim. Duhom-ispunjeni ljudi nisu prijatni. Oni nas uvek konfrontiraju sa tim što je još nesavladano u nama. Zbog toga se oni retko nađu na spoljašnjim visinama vodećih odbora. Njih se ne bira. Oni uglavnom nisu popularni.

Zajednice, u kojima se mnogo radilo na preobražavanju i savladavanju tri unutrašnja neprijatelja saznanja, mogle bi vrlo dobro da pokažu spiritualne ljude na vodećim pozicijama. Moglo bi se po njihovoj prisutnosti pravilno zaključivati o napretku zajednice. (Obratimo pažnju na to, da je Rudolf Steiner, kada je na Božićnom zasedanju preuzeo predsedništvo Antropozofskog društva, reprezentantima Antropozofskog društva, članovima Visoke škole, sa razrednim Satima dao put školovanja za savladavanje tri unutrašnja neprijatelja saznanja. Vežbanje ovog puta omogućilo bi dobro zajedničko delovanje između njegovog impulsa i zajednice.)

Sasvim posebno snažno deluje spiritualno u detetu. Ono je direktni glasnik duhovnog sveta, iz koga svi mi potičemo. Ono je otvoreni prag ka nebu. Protiv deteta kao glasnika duha besni naša sadašnja kultura na užasan način. Koliko mnogo igračaka su izraz za te tri životinje! I nasilno uvlačenje deteta u medijski svet, prljanje njegove nebeske kreativnosti sa sivom pasivnošću digitalizacije – tu dejstvuju životinje iz ponora i postaju kulturno delatne na način koji kvari dušu i proždire kreativnost.⁸ Mi možemo sasvim jasno da vidimo kako mržnja besni protiv duhovnog, ako uočimo kakvo je ponašanje prema detetu u našoj kulturi i sa kojim sredstvima taj u njemu još živi duh, koji ga još vezuje za nerođenost, biva paralizovan (ukočen).

Tu naš zadatak postaje naročito jasan, jer treba da stvorimo prostore u socijalnom, gde tri životinje moraju da čute. Ja mislim na učiteljske kolegijume, dečije vrtiće, zajednice za stanovanje (đački i studentski domovi, i sl.), gde ćemo se mi uzajamno ojačati na taj način u Dobru, da te tri životinje koje deluju u nama ne mogu da budu opasne za dete. Hrabrost saznanja, vatra saznanja i stvaranje saznanja treba da nas povežu i da izgrade jednu sferu u kojoj neće biti budni sumnja, mržnja, podsmevanje i strah prema detetu.

Sve što je povezano sa delovanjem Hrista, može da pomogne da se obrazuje takva sfera. Tri glavne vrline vera⁹, ljubav i nada su date za savladavanje sumnje, mržnje i straha.

Sigurnost verovanja u mišljenju
štiti me od sumnje u duhovno.
Ljubav u òsećanju štiti me od mržnje i podsmevanja,
koje hoće da se podigne iz mog ponora.
Nada savladava strah.

Rudolf Steiner je od 1912. uz trojstvo vera, ljubav i nada postavio još neko drugo trojstvo: *čuđenje, sažaljenje i savest* kao puteve za povezivanje sa Hristom.¹⁰ Ovo trojstvo on je takođe slikovito prikazao u licu Reprezentanta čovečanstva: On pokazuje na čelu – regija mišljenja – crte čuđenja, u području očiju – regija òsećanja – crte sažaljenja i saradovanja, u području usta – regija volje – crte svesti.

*Čuđenje u mišljenju kao snaga za
savladavanje sumnje.
Saosećanje, sažaljenje i saradovanje kao snaga za
savladavanje mržnje i podsmevanja u òsećanju.
Savest kao donekle u sopstvene ruke uzeta nada
savladava strah. Biće dobro ako to učinim. Ja imam
poverenje. I ja sam odgovoran za to.*

Naš zadatak je da stvorimo povezanosti, gde žive čuđenje nad čovekom, saosećanje sa čovekom i svest prema čoveku. Tako mogu da nastanu duševna klima i duhovna atmosfera, u kojoj deca mogu zdravo da se razviju – i mi takođe kao duhovna bića.¹¹

Šest vežbi *kontrola mišljenja, kontrola volje, kontrola osećanja, pozitivnost, nepristrasnost, harmonija ovih pet svojstava*, koje su malo zbnujuće nazvane „sporedne vežbe“, mogu takođe s obzirom na tri životinje da doprinesu kao pomoć. Ja vidim neku povezanost između šest anđeoskih bića, koja kod desnog krila crvenog Goetheanum-prozora nose čoveka preko ponora sa tri životinje, i ovih šest vežbi. Ove vežbe nam pomažu da razvijemo šest još nerazvijenih listova dvanaestolisnog lotosovog cveta srca (srčane čakre). U srednjoj slici crvenog prozora prikazana je srčana čakra kao borba anđeoskog bića sa zmajem. Da li je to Mihael? Šta tu biva izvoreno, nosi na desnoj slici preko ponora, koji se na pragu duhovnog sveta otvara za čoveka i iz koga ka nama blenu tri životinje.

Od kada je čovečanstvo zakoračilo preko praga – događaj, na koji je Rudolf Steiner višestruko ukazao¹² –, bešnjenje tri životinje iz ponora je uzelo maha, što nas poziva na to da svesnije stvorimo nešto radi izravnjanja. Tri životinje inspirišu velika područja naše kulture. Mediji su puni sumnje, mržnje, podsmevanja i straha. U ovu ponorkulturu deca će već biti uvučena, ako se mi svesno ne odupremo i ne stvorimo alternative. Nama su potrebni sadržaji razrednih Sati, da bismo mogli svesno da stvorimo nužna izravnjanja. To biva naročito jasno, ako posmatramo borbu koja besni oko deteta.

Može biti, da smo mi na različitim nivoima savladali delovanja tri životinje, ali još uvek im podležemo na sublimiran način. Moglo bi da nam uspe, da ublažimo tri životinje prema duhu i prema ljudima koji su ispunjeni duhom. Mi možemo u punoj

poniznosti da stojimo pred duhom, u punoj poniznosti da stojimo pred individualnošću Rudolfa Steinera i pred dečijim uopšteno uzevši, a ipak još da podlegnemo u sebi životinjama koje su protivne duhu. Zatim može biti ovako, da mi u sva navedena područja pustimo duh i da ga vrednujemo, ali da ga drugoj individui ipak osporavamo. Mi u drugom Ja ne priznajemo delotvoran duh.

To je bilo proživljeno pre nas kroz muhamedanizam, da bismo se na tome probudili i učili da savladamo ovu vrstu neprijateljstva prema duhu. Tu je poštovanje prema Bogu živilo bez unutarnjih prepreka. Poniznost (smernost) prema Bogu nimalo nije pomućena kroz sumnju, mržnju i strah prema duhu. Ova poniznost može biti otvoreno prikazana i pred celim svetom. Čovek se baci na tlo pred Bogom.

Ipak se kaže: „Postoji samo jedan Bog, i ja sam njegov prorok. A šta ja dajem, jeste poslednje i konačno otkrivenje Boga. Na to se ništa više ne mora dodati. Sve je rečeno.“ Iza toga sledi čutljivo stav, da nije potrebno da Bog još govori kroz bilo kog drugog. Ja bih htio da ostanem jedini prorok. I oni koji me slede, neka me poštuju kao jedinog proroka.

Takov stav se ne sreće samo u Islamu. On se može naći u dogmatskim tendencijama svih religija – i takođe u antropozofskim krugovima. Tu onda to znači: „Postoji samo *jedan* Rudolf Steiner. (Taj je takav, kako ga ja razumem.) I ja sam njegov prorok. I ja Vam dajem poslednje i konačno otkrivenje antropozofije. Moja dela su obuhvatna i u njima se sve nalazi. Osim toga ništa više nije neophodno da se uradi. I teško tom, ko se odvaži, da sâm dođe do vlastitih stvaralačkih kretanja misli, i jao tom, ko se usudi, da sâm ima duhovne doživljaje! Jedino je Rudolf Steiner smeо da doživi. I *ja* objašnjavam, šta je on doživeo. Svi doživljaji, koje Rudolf Steiner nije opisao, su pogrešni ili atavistički. A tako dobro kao on to ionako niko nije doživeo. A tako dobro, kao što *ja* to mogu da objasnim, ionako niko ne može. Osim toga antropozofija je preko Rudolfa Steinera data u potpunosti. Tu ništa više ne mora da se doda; samo moje milostivo objašnjenje, kako treba da bude shvaćena božanska Reč. Niko ne treba da misli da sam ja egoističan. Ja se bacam pred Rudolfa Steinera u poniznosti. Mogu li svi to da vide?“

Takov stav omalovažava živo-delotvoran duh u drugom čoveku. On onemogućuje Tročlanstvo socijalnog organizma. Jer on ne dopušta sloboden duhovni život. Gde sumnja, podsmevanje ili čak mržnja i strah žive prema slobodnom duhu drugog čoveka, ne može biti slobodnog ispoljavanja mišljenja, a time ni slobodnog duhovnog života. Pokušava se više ili manje jasno, da se suzbije duh drugog.

Neko takvo delovanje tri životinje ja poznam u sebi dobro. Posebno u diskusijama i pri zajedničkom nalaženju odluka pojavljuju se u meni takve tendencije. Kroz dugogodišnje studije i uspešne doživljaje s obzirom na ubedljivost vlastitih ideja postaje ovo baš teško prozirno delovanje tri životinje štaviše još pojačano. Tu ja razumem, zašto se kaže u blaženstvima: „Blago siromašnima duhom, jer [...]“. Ili takođe drukčije prevedeno: „Blaženi su prosjaci duha [...]“ (Matej 5).

Tri životinje mogu dakle da deluju na veoma različite načine. Kroz to mogu takođe da nastanu borbe. Tako može ljudima, koji se pred duhom antropozofije štite kroz intelektualizam („arabizam“), ta otvoreno doživljena poniznost ljudi, koji poštuju Duh uopšteno i individualnost Rudolfa Steinera posebno, ali koji stvaralačku duhovnost u

drugim ljudima omalovažavaju (muhamedanizam), da bude suviše mučna. Oni tada moraju da se podsmevaju. Upravo to zatim povređuje i razbešnjuje poslednje pomenute. Takvi moraju onda utoliko jače da polažu pravo na pridržavanje pokazivanja poštovanja. I tako dalje ... Postoje dakle sukobi, koji vraćaju na to, da kod različitih ljudi tri životinje deluju na različitim nivoima. Saznanje bi tu moglo da uspostavi mir.

Ja nemam pravo da u vezi s tim optužujući prstom pokazujem na druge. Ja takođe imam sve to naravno u sebi i mogu to samo više ili manje neuspešno da sakrijem.

Najfinije i najteže prepoznatljivo delovanje tri životinje našao sam na Baliju. Od 2011. godine svakog leta putujem u Aziju, da bih studirao tamošnje kulture i u mom mišljenju združio istočnu i zapadnu spiritualnost.¹³ Na Baliju sam isprva mislio da uopšte neću zateći tri životinje delatne u dušama. Balinezija kultura je veoma mudra i skroz-naskroz spiritualna. Činilo mi se da su tri životinje tako mudro integrisane i pripitomljene u kulturi, da čoveku ne mogu više da budu opasne, ako se on sretne sa duhovnim.

Ispred balinezijских hramova vide se mnogobrojni kipovi demona. Ovi demoni pokazuju grbava leđa, iskežene zube i buljave oči – atributi za tri životinje koje je Rudolf Steiner opisao u razrednim Satima. Ova biću se dakle pokazuju ljudima na pragu hrama, da ih prepoznaju i ostave iza sebe ako ulaze u hram.¹⁴ Ovo mi je takođe izgledalo da izlazi u susret kao proživljeno duševno raspoloženje u balinezijskim ljudima: Sve ima svoje mesto. Neprijatelji saznanja su prepoznati i moraju da se zaustave pred područjem-poštovanja srca. Ništa ne može da pomuti predanost bogovima i lepotama Zemlje.

Bali mi je izgledao kao raj, u kome je kroz mudru kulturu učutkano delovanje tri neprijatelja saznanja. Tek sam sa vremenom otkrio, da oni nisu otišli, već su se sasvim šćućurili unutra u čoveku. Oni vrebaju mogućnost slobode njegovog Ja. Ako se radi o tome, da se oslobođe od pravila mudre kulture i da se usprave do vlastite odgovornosti u Ja, tada počinje strah. On sprečava da individua unutar ove kulture dohvati svoju slobodu. Mogao sam da posmatram sumnju i strah u vezi sa vlastitom sposobnošću za slobodu. Samo tu se još pokazivalo delovanje tri životinje. Ćutale su prema božanskom, prema ljudima ispunjenim duhom, prema deci i prema potencijalu drugih ljudi. Put ka bogovima je slobodan, ipak one (tri životinje) stoje na putu dohvatanju sopstvene slobode.

Vrlo različito je dakle delovanje tri unutrašnja neprijatelja saznanja u različitim kulturama i u različitim ljudima.

Ja sve više primećujem, da su ljudi, koji su mi ranije učinili nešto loše, zapravo velika pomoć. Oni čine to što treba izbegavati. Oni pokazuju, šta treba da se savlada u unutrašnjem. Sve podvrste delovanja tri životinje, koje sam opisao, mogu takođe da posmatram u sebi. U meri, u kojoj radim na njihovom pripitomljavanju, ja s mukom zadobijam pravo da budem deo Mihaelove škole.¹⁵ Mihaelova škola je put samospoznaje. Sve greške koje otkrivam u delovanju drugih ljudi, mogu da shvatim kao pomoć, koja mi pri dostatnom procesu učenja i dovoljnog samo-preobražaju uštedi ove greške.

I ja se nadam, da drugi ljudi takođe na ovaj način blago gledaju na moje greške i da me ne osuđuju, već da na mojim negativnim primerima unutarnje mogu da pronađu i ostvare utoliko vredniji kvalitet.

Dobro mi nalazimo i ostvarujemo, ako se pošteno objasnimo sa delovanjem tri u razrednim Satima opisane životinje i iz tog saznanja dobijemo podsticaj da razvijemo izravnjujuće sposobnosti. Takve izravnjujuće sposobnosti su vera, ljubav i nada. A čuđenje, saosećanje i savest su putevi za povezivanje sa Hristom. U odnosu na duhovni život to su stvaranje saznanja u mišljenju, vatru saznanja u osećanju i hrabrost saznanja u volji.

Tako kao što Hristovo lice, koje je na Reprezentantu čovečanstva uradio Rudolf Steiner, objavljuje čuđenje, saosećanje i savest, mi sebi možemo da predstavimo Mihaelovo lice kao stvaranje saznanja na čelu, vatru saznanja u oblasti očiju i hrabrost saznanja u području usta. Ka Mihaelu i Hristu nas vodi put Prvog razreda. I sa njima mi kroz saznavajuće objašnjavanje sa Zlom nalazimo Dobro.

Odgovori na pitanja:

„Zar to nije takođe opasnost našeg Pokreta što smo toliko mnogo zaposleni sa samooplemenjavanjem, pa se naspram stvari i dešavanja u spoljašnjem svetu, koji idu u pogrešnom pravcu, ne možemo distancirati barem na pravom mestu i u pravo vreme?”

Veliko hvala na pitanju! Da, zaista postoji opasnost da mi u čestitom bavljenju jedino sobom nećemo dovoljno svesno pratiti šta se dešava u svetu, i da se takođe nećemo odlučno i konsekventno suprotstaviti zlu i laži. Što se ovoga tiče ja se divim ljudima kao npr. govorniku pre mene, Thomasu Meyeru, koji mi pokazuju, da se ovde radi o balansu između spoznaje sveta i samospoznaje i između delovanja prema spolja i delovanja prema unutra. Ja poznajem takođe mnoge ljude povezane sa antropozofijom, koji pokušavaju da žive na ovaj način. Bez skladnog zvučanja sa celim svetom a posebno sa problematikom vremena, čovek baš ne može ni samog sebe da razvije. To pripada Mihaelovom dobu: shvatiti, da se Ja i svet nalaze u saglasnosti. Mi radimo na sebi, da bismo preobrazili svet, i mi radimo u svetu, da bismo razvili sebe same. U ovom smislu mora takođe rad sa razrednim Satima da nađe svoju dopunu kroz sadoživljavanje, saradovanje i sažaljenje sa dešavanjima vremena.

Preveo Siniša Nikolić, decembar 2019.

¹ Uporedi PETER SELG: *Nerođenost, Preegzistencija čoveka i put ka rođenju*. Arlesheim 2017.

² JOHANNES GREINER: „Moj put do Slobodne visoke škole“. U: *Šta se dešava u Antropozofskom društvu*, 5. novembar 2010.

³ Članci za tri „životinje“ kao prepreke na putu ka duhu su: „Tri životinje iz ponora – kod Jeremije, Olafa Astesona i Dantea“. U: *Evropljanin*, novembar 2011; „Tri životinje crvenog prozora na zapadnoj strani Goetheanuma“. U: *Evropljanin*, mart 2012; „Kerber – čuvar na pragu duhovnog sveta“. U: „*Evropljanin*“, novembar 2012; „Unutarnji neprijatelj – primeri iz Egipatske knjige mrtvih i Apokalipse“. U: *Evropljanin*, jul/avgust 2015. Članci za ranije slike Čuvara praga su: „Čuvar praga u Epu o Gilgamešu“. U: *Evropljanin*, februar 2010; „Car Hadrian, Apolonije iz Tijane i Afia, boginja prelaska praga“. U: *Evropljanin*, septembar 2012.

⁴ Ovde se ne misli na sumnju Renatusa Cartesiusa, koja takođe može biti pomoć u saznanju (spoznaji), kada on uklanja sve što nije istrajno pred saznavanjem. Cartesius je dabogme našao čuvenu rečenicu „*Ja mislim, dakle, ja jesam*“ i u nju nije više sumnjao. Radi se o tome da mi održimo duhovnu vernost prema onome što smo spoznali, a ne da to uvek iznova ispustimo ili izgubimo. Sumnja može da pomogne da izaberemo. Ali ona ne sme sve da izgrize. Inače uopšte ne dolazimo do duha.

⁵ Vidi posebno predavanje od 16. marta 1924 u: RUDOLF STEINER: *Ezoterična razmatranja karmičkih povezanosti*, tom I, GA 235. Dornach 1994.

⁶ PAUL EMBERSON: *Od Gondišapura do Silikonske doline*, tom I. Švajcarska i Škotska 2012.

⁷ Ja sam pokušao da pokažem, kako su mnogi otpori protiv Euritmije povezani sa tri životinje. U: SIVAN KARNIELI / JOHANNES GREINER: *Gledaj u sebe, gledaj oko sebe – knjiga za Euritmiju*. Steinbergkirche-Neukirchen 2016.

⁸ Vidi za to: JOHANNES GREINER: „Spiritualnost omladine i njena zloupotreba kroz medije“. U. ANDREAS NEIDER (Izd.): *Spiritualna iskustva i nove sposobnosti kod dece i mladih*. Stuttgart 2015; JOHANNES GREINER: „Unutarnje dete i izvor kreativnosti“. U: ANDREAS NEIDER (Izd.): „*Ako ne budete kao deca ... – Dečiji razvoj kao uzor samorazvoja*“. Stuttgart 2017; JOHANNES GREINER: „Ja u mreži“. U: CONSTANZA KALIKS / CHE WAGNER (Izd.): *Ja u mreži – pitanja i nacrti*. Dornach 2016.

⁹ Sa „vera“ u hrišćanstvu prvobitno nije mišljeno da nešto treba slepo verovati, što se ne može znati i sazнати. Vera je tek načinjena takvom kada se htelo da se sve više razdvoje znanje i vera, da bi se za nauku dobio saznanj prostor sloboden od religije. Izvorno se pod verom mislilo na snagu, sa kojom se ostaje veran jednom saznanju ili biću. Možda bi se danas pre trebalo govoriti o „postojanim mislima“; svakako ne u smislu dogmatizma i misaonog zapinjanja, već u smislu duhovne vernosti prema nekoj ideji ili saznanju i sa voljom, da se uvek iznova prodre na izvor ovog saznanja odnosno, da se uvek iznova želi povezivanje sa duhovnim bićem.

¹⁰ Vidi: RUDOLF STEINER: *Zemaljski i kosmički čovek*. GA 133. Dornach 1989. I: RUDOLF STEINER: *Iskustva nadčulnog. Tri puta duše ka Hristu*. GA 143. Dornach 1994.

¹¹ Vidi moj prilog „Unutrašnje dete i izvor kreativnosti“. In: ANDREAS NEIDER (Izd.): „*Ako ne budete kao deca ... – Dečiji razvoj kao uzor samorazvoja*“. Stuttgart 2017;

¹² Vidi RUDOLF STEINER: *Impulsi prošlosti i budućnosti u socijalnim događanjima*. GA 190. Dornach 1980, predavanja od 11. i 17. aprila 1919; *Duhovno-naučna obrada socijalnih i pedagoških pitanja*. GA 192. Dornach 1991, predavanja od 23. aprila i 1. maja 1919; *Unutrašnji aspekt socijalne zagonetke*. GA 193. Dornach 2007,

predavanje od 12. septembra 1919 i *Svetska istorija u antropozofskom osvetljenju*. GA 233. Dornach 1998, predavanje od 1. januara 1924. – Šta prelazak praga može da znači za današnjeg čoveka i posebno za pedagogiju, pokušao sam da prikažem u: „Omladina između stresa i dosade – škola i industrija slobodnog vremena“. U: ANDREAS NEIDER (Izd.): *Deci je potrebno vreme – Odraslima takođe*. Stuttgart 2016.

¹³ Vidi za to: JOHANNES GREINER: *Bali – ljubav velike majke. Povezati zapadnu i istočnu spiritualnost*. Hamburg 2016.

¹⁴ Vidi poglavljie „Gde su ostale tri životinje?“ (str. 170) i „Tri životinje“ (str. 183) u: *Bali – ljubav velike majke. Povezati zapadnu i istočnu spiritualnost*. Hamburg 2016.

¹⁵ Moju sliku Slobodne visoke škole za duhovnu nauku kao Mihaelovu školu na Zemlji pokušao sam da formulišem u: JOHANNES GREINER: *Sve je sasvim drugačije – prilozi za aktuelnost antropozofije*. Hamburg 2015. Načelne misli u vezi sa Slobodnom visokom školom prikazao sam u: JOHANNES KÜHL / JOHANNES GREINER: *Antropozofsko društvo i Slobodna visoka škola za duhovnu nauku*. Ehime / Shikoku 2016. (na japanskom jeziku).